

IRAK ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGESİ

ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

“

2016-2020 yılları arasındaki dört yıllık süre zarfındaki güvenlik riskleri ve bu risklere karşı yapılması gereken eylemleri gösteren Irak Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nin incelenmesi

”

Dr. Göktuğ Sönmez
Güvenlik Çalışmaları
Direktörü, ORSAM

Feyzullah Tuna Aygün
Araştırma Asistanı, ORSAM

2003'teki Körfez Savaşı'ndan itibaren Irak'ın güvenliği, toprak bütünlüğü ve devlet dışı aktörlerin bu ikisi üzerindeki etkisi sadece Ortadoğu için değil, aynı zamanda küresel güvenlik için de daha önemli hale gelmiştir. Diğer ülkelerin müdahalesi, devlet otoritesinin başarısız devletlerde olduğu gibi zayıflaması, etnik veya mezhepsel motifli devlet dışı silahlı aktörlerin (DDSA) ortaya çıkışı ve artan güç ve dönüşümleri; Irak güvenlik atmosferini bölgesel ve uluslararası etkileri olan potansiyel bir tehdit haline getirmiştir. Bu bağlamda 2016-2020 yılları arasındaki dört yıllık süre zarfındaki güvenlik riskleri ve bu risklere karşı yapılması gereken eylemleri gösteren Irak Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nin incelenmesi gerekmektedir.

“

Irak Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından 2016 yılında mevcut durum için hazırlanan ve 2020 yılına kadar rehber konumunda olacak güvenlik stratejisi belgesine odaklanmak, bununla birlikte bu belgede ortaya çıkan sorunları ve Irak'ın bu problemlere nasıl cevap verebileceğini vurgulamak oldukça önemli gözükmektedir.

”

Irak'ta etkin bir güvenlik yapısının yeniden kurulmasına olumlu katkı yapması amacıyla her dört yıllık süreler için güvenlik strateji belgeleri yayınlanmaktadır. Bu anlamda, Irak Ulusal Güvenlik Kon-

seyi tarafından 2016 yılında mevcut durum için hazırlanan ve 2020 yılına kadar rehber konumunda olacak güvenlik stratejisi belgesine odaklanmak, bununla birlikte bu belgede ortaya çıkan sorunları ve Irak'ın bu problemlere nasıl cevap verebileceğini vurgulamak oldukça önemli gözükmektedir.

Irak Ulusal Güvenlik Strateji Belgesine Bakış

Irak Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi; ülkenin dönüşümü, değişen güvenlik ortamı, devlet aygıtları ve ekonomideki sorunlar, terörle mücadele ve atılması gereken adımlar gibi konularda ülkenin temel sorunlarına odaklanan ayrıntılı bir belgedir. Belgede ülkenin otoriter bir rejimden demokrasiye dönüşüm mücadelesi içinde olduğu belirtilmektedir. Ancak bu geçiş sürecinin çok kritik ve hassas olduğu vurgulanmaktadır. Belgenin giriş bölümünde öne çıkan sorunlar; ülkedeki yabancı güçlerin varlığını, bölgesel güçler arasındaki çekişmeleri, ülke içindeki çatışmanın arkasındaki bir etken olarak bölgesel güçlerin kutuplaşmasını ve ülkedeki güvenlik durumunun kırılganlığını vurgulamaktadır. Aynı zamanda kırılgan ekonomik durumu hem terörist grupların varlığından kaynaklanan hem bu varlığı güçlendirecek potansiyele sahip bir tehdit unsuru olarak göstermektedir.

Belgede güvenlik durumunun iyileştirilmesi kapsamındaki amaçlar açısından bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırma kısa, orta ve uzun vadeli hedeflere değinmektedir. Belgenin ilk bölümünde bu hedefler listelenmiştir.

“

“Toplumu zayıflatan ve güvensizlik ile istikrarsızlığı hızlandıran temel faktörler şiddetli siyasi çatışma, yolsuzluk, mezhepsel şiddet, terör ve suç kaynağı olan eski rejimin mirası, demokrasiden diktatörlüğe hızlı değişimler ve stratejik ortamdaki değişikliklerdir.”

”

Bu bağlamdaki kısa vadeli hedefler şunlardır: Irak vatandaşlarının ve işgal altındaki bölgelerin terör örgütlerinin kontrolünden kurtarılması, çatışma bölgelerinde mağdurların ihtiyaçlarının karşılanması ve Yerlerinden Edilmiş Kişilerin evlerine dönmelerine yardımcı olunması. Belgedeki orta vadeli hedefler ise; ulusal uzlaşmanın sağlanması, güvenlik sektörü reformunun uygulanması, terörle ve yolsuzlukla mücadelede yasal yaptırımların geliştirilmesi, aktif bir reform politikası oluşturulması, yolsuzlukla mücadele, insan haklarının geliştirilmesi ve en iyi hizmetlerin sunulması şeklindedir. Ulusal Güvenlik Stratejisinin uzun vadeli hedefleri arasında sosyal adalet ve fırsat eşitliği sağlanması ile devlet kurumlarının anayasaya göre inşası ilkeleri bulunmaktadır.

Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde, Irak'ın temel ulusal sorununun tanımı da aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

Ulusal Kimlik İnşası Meselesi

Güvenlik sorunlarının temelinde gösterilen ulusal kimlik eksikliği, DDSA'ların Iraklıları bütüncül olarak görmemesine ve onlara hitap edecek şekilde hareket etmemesine ve dolayısı ile ulusal kimliğin inşasına engel teşkil edecek şekilde hareket etmesine bağlanmaktadır. Kasım 2016'da Irak hükümeti, parlamentoda Haşdi Şaabi'nin (Halk Kuvvetleri) resmi silahlı kuvvetler arasında sayılması kararını vererek örgütü daha kapsayıcı hale getirmeyi hedeflemiştir. Böylece Haşdi Şaabi'nin Irak ulusal kimliğini destekleyici bir rol oynaması amaçlanmıştır. Ancak Haşdi Şaabi yasa tasarısının yürürlüğe girmesine rağmen, Haşdi Şaabi içindeki gruplar tamamen hükümet tarafından kontrol altına alınamamıştır. Irak topraklarında Irak Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) ek olarak terör örgütü PKK'nın bulunması merkezi hükümetin sunduğu hizmetlerin tüm bölgelere ulaşmasını engellemektedir. Bu nedenle Irak'taki PKK varlığı, İŞİD varlığının neden olduklarına benzer sonuçlara yol açmaktadır. Dolayısıyla, Irak'ta terör örgütlerinin, Irak gü-

venlik kurumlarının ve DDSA'ların çatışması, ulusal kimliğin oluşmasını engellemektedir.

Belgede, kırılğan ekonomi ve bu kırılğan yapının ortaya çıkmasına neden olan faktörler öncelikle incelenmiştir. Bunların başında, ekonomik sistemin altyapısının uluslararası yaptırımlar nedeniyle ciddi bir zarar görmüş olduğu meselesi gelmektedir. Ülkenin, devlet kontrolü altındaki petrol gelirine dayalı "rant" ekonomisine dönüştüğü de belgede ayrıca belirtilmektedir. Üçüncü olarak, ülkedeki yeniden yapılanma çabalarının 2003'ten sonra gerekli düzeyde gerçekleştirilemediği ve bu nedenle ciddi bir yeniden yapılanma krizinin tetiklendiği vurgulanmaktadır. Dördüncü faktör olarak, ülkedeki terör örgütlerinin ve geçmişte el-Kaide, şimdi ise İŞİD'in ulusal altyapıya yönelik saldırılarının ekonomiye ciddi şekilde zarar verdiği görüşü paylaşılmaktadır.

Ülkedeki idari ve ekonomik yolsuzluk ile yönetim sorunlarının, ülkenin sosyal yapısına zarar verdiği görüşü, ülkedeki reformların yavaş ilerlemesi nedeniyle halkın memnuniyetsizliğinin hızla artması gerçeğiyle birlikte verilmektedir. Bu sorunlara ek olarak, Arap Baharı'ndan sonra daha da karmaşık hale gelen bölgesel ve uluslararası kaotik atmosferin neden

olduğu belirsizliğin ülke için risk, tehdit ve büyük zorluklarla sonuçlandığı belgede dikkat çekilen diğer önemli bir noktadır.

Irak güvenlik kurumlarının ve özellikle de Irak Güvenlik Gücü'nün (Iraqi Security Forces-ISF) yetersizliği ve reform ihtiyacı, IŞİD'in artan gücü ve genişlemesi ile ilişkilendirilmiştir. Bu anlamda özellikle Musul'un IŞİD tarafından işgali ve Irak ordusunun buna direnememesi ve Irak ile Suriye arasındaki 600 kilometrelik sınırdaki geçirgenlik, terör örgütünün sadece Musul'da değil; sayısız sivilin öldürüldüğü, birçoğunun yerinden edildiği, sosyal ve tarihi mirasın yok edildiği ve demografik, sosyal ve kültürel yapının tehdit altında kaldığı Selahaddin, Anbar, Diyala ve Kerkük'te de ilerlemesine değinilmiştir. Irak ordusunun reform sürecini başarıyla tamamlamadaki yetersizliği örgüte karşı etkili savaşma ve Irak'ta etkin kontrol sağlama gibi belirtilen tüm bu sorunları açıkça etkilemektedir.

Bu açıdan bakıldığında, Irak Ulusal Güvenlik Stratejisi ülkenin temel ulusal çıkarlarını listelemektedir. Bu bağlamda öne çıkan konular;

toprak bütünlüğünün güvence altına alınması, istikrarlı demokratik sistemin oluşturulması, iş imkanlarının sağlanması, etkili devlet kurumlarının ve sürdürülebilir ekonomik sistemin kurulması ve son olarak su, enerji ve diğer doğal kaynakların güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu tür reformların bölgesel ve uluslararası arenada aktif rol üstlenmiş egemen Irak federal devletinin güçlenmesine katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Bu noktada, ilan edilen belgede terör örgütü IŞİD dışındaki DDSA'lara değinilmemesi, devletin onlara karşı temkinli bir tutum benimsediğini kanıtlamaktadır. Yerel yönetimler ile merkezi hükümet arasındaki gerginlik, zaman zaman devletin meşru güç tekeli zedeleyen peşmerge güçlerine değinilmeden ifade edilmiştir. Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) özerk statüsüne rağmen, Eylül 2017'deki bağımsızlık referandumundan önce hazırlanan bu belgede peşmergeyi içeren bütüncül bir söylemin benimsenmediği görülmektedir. Bununla birlikte Haşdi Şaabi bu süreçte Irak güvenlik güçleriyle entegre olduğundan Haşdi Şaabi'ye belgede gerekli atfın yapılmaması daha kolay açıklanabilir.

“**Irak'ın mevcut ve gelecekteki sorunlarına hem belge kapsamında hem de ötesinde çözüm getirebilmek için atılacak somut adımların başarısı Irak'ın siyasi, ekonomik ve sosyal güvenliğinde belirleyici faktör olacaktır.**”

Sonuç olarak, Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, ülkenin hassas güvenlik durumunu ve ekonomik, politik ve sosyal sorunlarını kısmen listeleyen belge olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, Irak'ın mevcut ve gelecekteki sorunlarına hem belge kapsamında hem de ötesinde çözüm getirebilmek için atılacak somut adımların başarısı Irak'ın siyasi, ekonomik ve sosyal güvenliğinde belirleyici faktör olacaktır. Bu alanlardaki olumlu ya da olumsuz performansın Irak'ın sosyopolitik gelişmelerinde ve bölgesel güç mücadelesinde önemli etkileri olması beklenmektedir. Bu nedenle, söz konusu sorunların çözümü için atılması gereken adımların ve Irak'taki yeniden yapılanma çabalarının yakından izlenmesi gerekmektedir. ■

